

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет

Кафедра етики, естетики та культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Зам. декана
філософського факультету
Комаха Д.Г.

«__» _____ 2017_ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Атронні засади культурної політики
для здобувачів освітньо-наукового рівня
доктор філософії

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
спеціалізація
вид дисципліни

03 Гуманітарні науки
034 Культурологія
третій (освітньо-науковий)
Культурологія
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2017/2018
Період навчання	1 рік
Кількість кредитів ECTS	5
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: Панченко Валентина Іванівна, д.ф.н., професор, завідувач кафедри етики, естетики та культурології

Пролонговано: на 20¹⁸/20¹⁹ н.р. Д.Г. Комаха) «31» 08 20¹⁸ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20¹⁹/20²⁰ н.р. Д.Г. Комаха) «30» 08 20¹⁹ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробники: Панченко Валентина Іванівна, д.ф.н., професор, завідувач кафедри етики, естетики та культурології

Затверджено

«_____» _____ 2017 р.

Зав. кафедри етики, естетики та культурології

 (Панченко В.І.)

Протокол № 1 від «_____» серпня 2017 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «31» серпня 2017 року № 2

Голова науково-методичної комісії (Маслікова І.І.)

«31» серпня 2017 року

Пр. № 2 від 31 серпня 2018 р. проголошено
Пр. № 2 від 30 серпня 2019 р. проголошено

ВСТУП

1. Мета дисципліни – дати сучасні знання про зміст та способи застосування антропного принципу до дослідження теорії та історії культурної політики.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу здобувачі мають **знати** сутність, зміст, основні категорії, поняття культурної теорії; нові методології та принципи культурних досліджень; специфіку державного управління у сфері культури та функціонування соціальних інститутів як основних суб'єктів соціокультурної діяльності; еволюції теорію, філософії та методології соціології, розкриття соціально-економічних, культурно-історичних та інших джерел виникнення культури;

2. **Вміти** аналізувати культурні форми та особливості їх становлення і функціонування, виявляти базові закономірності формування культурних феноменів та їх проектування в різноманітні соціокультурні сфери зокрема антропну, правову, економічну;

3. **Володіти елементарними навичками** наукового дослідження та управління інформацією; критичного ставлення та прогнозування стосовно політичних, економічних, культурно-мистецьких подій та явищ; використання іншомовних фахових культурологічних інформативних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Антропний принцип культурології як теоретична основа культурної політики» належить до переліку обов'язкових дисциплін та викладається на 1 році навчання. Навчальна дисципліна знайомить здобувачів з теоретичною основою культурної політики. Вона має сформувати у здобувачів ряд спеціальних компетентностей, які передбачають здобуття здатностей досліджувати сутність, зміст, основні категорії, поняття теорії культурної політики, розробляти й впроваджувати нові методології та принципи культурної політики, вивчати культуру і політику як суспільні феномени; досліджувати політичний і правовий аспекти культурної політики, досліджувати закономірності, особливості й тенденції розвитку культуротворення та культурної політики

4. Завдання (навчальні цілі) – оволодіння категоріальним апаратом теорії культурної політики задля адекватного обґрунтування як власної наукової позиції в контексті культурних досліджень, досліджувати основні принципи та особливості культуротворення в контексті його антропних засад; розвивати культурну політику як систему суспільних відносин формування належного рівня культурної компетентності, так і вміння аргументовано інтерпретувати та організовувати вектори культурної політики в перспективі європейської та євроатлантичної інтеграції.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	сутність, зміст, основні категорії, поняття культурної політики;;	Лекція, самостійна робота	іспит	5
1.2.	нові методології та принципи культурної політики;	Лекція, самостійна робота	Усна доповідь, іспит	5
	специфіку державного управління	Лекція,	іспит	6

1.3	у сфері культури та функціонування культурних інститутів як основних суб'єктів соціокультурної діяльності;	самостійна робота		
1.4	еволюції теорію, філософії та методології культурної політики в контексті її антропних засад,	Лекція, самостійна робота	іспит	5
	Вміти:			
2.1	аналізувати культурні інститути та особливості їх становлення і функціонування,	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, іспит	5
2.2	порівнювати із практикою реалізації культурної політики як в зарубіжних країнах, так і в Україні;	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, іспит	10
2.3	формувати навички аналізу поточної ситуації у сфері вітчизняної культури;	Лекція, Самостійна робота	самостійна письмова робота	10
2.4	досліджувати закономірності, особливості й тенденції розвитку культуротворення та управління культурою;	Лекція, Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії	5
	комунікація:			
3.1	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої культурологічної літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	самостійна робота	Усні доповіді	3
3.2	презентувати результати проведених культурних досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії	3
3.3	здійснювати та організовувати культурну комунікацію з урахуванням культурних контекстів.	Семінари	Дискусії	3
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу із постмодерних досліджень, вільно володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації	Самостійна робота	Усні доповіді	2
4.2	вирішувати самостійно комплексні завдання, пов'язані	самостійна робота	Усні доповіді	5

	із верифікацією результатів існуючих оприлюднених досліджень візуальної культури, та порівнювати їх із результатами власне проведених досліджень цінностей сучасної культури			
4.3	розпізнавати і нейтралізувати найбільш поширені маніпуляційні стратегії комунікацій в сфері культурних інститутів	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, іспит	4

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін)

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	4.3
	Програмні результати навчання													
1. вміти з нових дослідницьких позицій формулювати загальну методологічну базу власного наукового дослідження, усвідомлювати актуальність і мету власного наукового дослідження, усвідомлювати значення власного наукового дослідження для розвитку інших галузей науки, суспільно-політичного, економічного життя, національної чи світової духовної культури та здатність працювати в межах постнекласичного типу наукової раціональності, вміти продукувати нові наукові ідеї з урахуванням етичних цінностей сучасної світової культури (екологічних, етико-моральних, міжнародно-правових, релігійних тощо).	+				+					+	+	+	+	
2. застосовувати сучасні гуманітарні знання та технології у процесі виконання власного наукового дослідження з метою розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності розвитку на засадах антропного принципу, зокрема здатність до аналізу теоретичних і практичних проблем сучасної культурології як міждисциплінарної галузі гуманітарної сфери.	+	+		+					+	+		+	+	+
3. практично застосовувати іноземну мову у науковій роботі, науково-педагогічній та інноваційній діяльності та написання іноземною мовою власних наукових творів різного змісту та обсягу (наукова стаття, автореферат, тези конференції, наукова доповідь, запит на науковий грант, договір про співпрацю, звіт з наукової роботи, дисертація тощо).		+					+	+		+		+		+
4. адмініструвати та використовувати інтернет-технології та інші типи комунікацій для організації та забезпечення наукової, педагогічної та інноваційної діяльності в культуротворчому процесі.		+				+		+						
5. розробляти й впроваджувати нові методології та принципи культурної політики та дипломатії, зокрема в сфері державного управління та інших соціокультурних інститутах.		+		+							+			+

балів

2. **Доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 4.2 –6 / 10 балів
3. **Самостійна робота - письмова робота-дослідження:** РН 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 –18 / 30 балів

Кількість балів під час навчального періоду формують бали, отримані здобувачем у процесі засвоєння матеріалу з усього навчального курсу. Загальна оцінка під час навчального періоду складаються із балів, отриманих за аудиторну роботу – 1) усні відповіді на семінарах, 2) доповнення та участь в дискусіях, 3) самостійну роботу (письмову роботу-дослідження). Всі види робіт за навчальний період мають у підсумку:

- в максимальному вимірі 60 балів
- в мінімальному вимірі 36 балів

У разі відсутності на семінарському занятті здобувач має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Іспит у письмовій формі - РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, – 24 / 40 балів

Екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 2 питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 20 балів, що в загальному підсумку дає 40 балів за іспит.

Здобувач не допускається до іспиту, якщо під час навчального періоду набрав менше, ніж 20 балів.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів. У випадку, коли здобувач на іспиті набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В екзаменаційній відомості у колонці «бали за іспит/ екзамен» ставиться «0», а в колонку «результуюча оцінка» переноситься лише кількість балів, отриманих під час навчального періоду.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за період навчання (мінімум 36, максимум 60 балів) та екзаменаційної роботи (мінімум 24, максимум 40 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Кількість балів під час навчального періоду	Іспит	Результуюча оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.2 Організація оцінювання:

Робота за період навчання		кількість балів за період навчання	
		Min – 36 балів	Max – 60 балів
Усна відповідь на семінарах	Теми 1, 2, 3, 4, 5 заняття відбудуться згідно з планом навчальних занять. У разі відсутності здобувача на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«3» x 4 = 12	«4» x 5 = 20
Доповнення, участь	Теми 1, 2, 3, 4, 5 заняття	«1» x 6=6	«2» x 5 = 10

в дискусіях на семінарах	відбудуться згідно з планом навчальних занять.		
Самостійна письмова робота	Підготовка письмової роботи-дослідження « Атропні засади культурної політики » відбувається протягом періоду навчання. Презентація роботи-дослідження відбувається під час аудиторної роботи, на останньому семінарі згідно з планом навчальних занять (Додаток самостійної роботи здобувача)	«18» x 1 = 18	«30» x 1 = 30
Загальна оцінка за період навчання		36	60
Оцінка за іспит		24	40
Результуюча оцінка		60	100

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

4 балів – здобувач у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, критично аналізує, оцінює та синтезує ідеї, використовуючи обов'язкову та додаткову культурологічну літературу. Демонструє високий ступінь самостійності.

3 бали - здобувач у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує лише обов'язкову культурологічну літературу. Допускаються несуттєві неточності

2 бали – в цілому володіє матеріалом, але не демонструє глибини знань та критичного ставлення до проблем, не спирається на необхідну культурологічну літературу. Має у відповіді суттєві неточності

1 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

2. Доповнення / дискусія:

2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми, демонструє здатність до критичного аналізу та високий ступінь самостійності у судженнях

1 бал – доповнення змістовне, демонструє здатність до критичного оцінювання проблем

3. Самостійна письмова робота:

30-21 балів здобувач демонструє здатність до аналізу, узагальнення, критичного оцінювання та розв'язання комплексних проблем дослідження культурних інститутів; вміння виявляти зв'язки між культурологічним знанням

та його застосуванням на практиці; вміння пояснювати стратегії, тактики та методи, базові вектори розвитку інституційних практик культури. Здобувач здатний самостійно формувати методологічну базу дослідження, у повному обсязі володіє культурологічним матеріалом, вільно та аргументовано ним оперує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність, інноваційність, достовірність, добросовісність проведеного дослідження.

24-20 балів - здобувач у достатньому обсязі володіє культурологічним матеріалом, вільно ним оперує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання. Здобувач демонструє здатність до аналізу комплексних проблем дослідження культурних інститутів, але не виявляє зв'язки між культурологічним знанням та його застосуванням на практиці. Робота є самостійною, містить певні неточності

23-19 балів – здобувач написав письмову роботу-дослідження, але не демонструє глибини знань та здатності до критичного аналізу, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну методологічну базу, використовує лише навчальну літературу. Робота містить суттєві неточності.

18-0 балів – здобувач не демонструє здатності до аналізу та критичного оцінювання проблем, фрагментарно та поверхово розглядає заявлену проблематику, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні дослідження.

4. Кожне питання в екзаменаційній роботі (в білеті 2 питання):

20-16 балів - здобувач у повному обсязі володіє культурологічним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає; глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання; демонструє зв'язок між культурологічним знанням та його застосуванням на практиці; критично осмислює дослідницькі та практичні проблеми; використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, добросовісність

15-11 балів - здобувач у достатньому обсязі володіє культурологічним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях; в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність у судженнях. Робота містить несуттєві неточності

10-6 балів - загалом володіє культурологічним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, здатності до критичного аналізу та оцінювання, не спирається на необхідну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів - фрагментарно та поверхово викладає матеріал, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

7.3.Шкала відповідності оцінок:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89

Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Практичні	Самостійна робота
1	Тема 1 Поняття та сутність людської діяльності у сфері культури. Культурні аспекти взаємодії держави і громадянського суспільства.	2	2	10
2	Тема 2. Поняття та сутність культурного інституту. Культура як система інститутів.	2	2	10
3	Тема 3 Поняття та сутність культурної політики в сучасних умовах. Універсально-гуманітарний підхід; суспільство для людини а не людина для суспільства.	2	4	15
4	Тема 4. Культурна політика незалежної України, досягнення, виклики і перспективи.	2	4	15
5	Тема 5. Міжнародні та національні культурно-політичні стратегії в умовах глобалізації – зарубіжний досвід.	2	4	15
9	Презентація самостійної роботи «Атропні засади культурної політики»		2	55
	ВСЬОГО	10	18	120

Загальний обсяг 150 год., в тому числі:

Лекцій - **16 год.**
Практичні - **18 год.**
Консультації - **2 год**
Самостійна робота - **120 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна: (Базова)

- 1 Культурологія: підручник для аспірантів вищих навчальних закладів / кол. Авторів; за ред. А.Є. Конверського. – Х.: Фоліо, 2013. – 863 с.
- 2 Історія світової культури. – К.: Центр навчальної літератури, 2010.
- 3 Андрущенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підруч. для вищ. навч. закл. / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. - К. : Генеза, 2006. - 654 с.
- 4 Бакуменко В. Д. Теоретико-методологічні засади формування державно-управлінських рішень : автореф. дис. д-ра наук з державного управління: 25.00.01. / Бакуменко Валерій Данилович; Українська академія держ. управління при Президентові України. - К., 2001. - 36 с.
- 5 Библер В.С. От наукоучения к логике культуры. Два философских введения в двадцать первый век Текста. / В.С. Библер. М.: Изд-во «Политиздат», 1991. - 413 с.
- 6 Безвершук Ж. О. Історія культури в термінах і назвах : словник-довідник / Ж. О. Безвершук. - К. : Вища школа, 2003. - 399 с.
- 7 Маннгейм К. Эссе о социологии культуры [Електронний ресурс]: -Режим доступу: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000766/index.shtml>.
- 8 Маршалл Мак-Люэн. Галактика Гуттенберга: Сотворение человека печатной культуры / М.-Л. Маршалл. - К.: Ника-Центр, 2003. – 432 с.
- 9 Гриценко О. А. Культурна політика: концепції й досвід: Навч. посібник /О.А.Гриценко; Ін-т держ. упр. і самоврядування при Каб. Міністрів України; – К., 1994. – 57.

Додаткова:

1. Беляева Е.Е. Культурная интеграция как основная стратегия культурной политики Европейского Союза. [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=Wg-HCwAAQBAJ&pg>.
2. Богуцький Ю. П. Самоорганізація культури: онтологія, динаміка, перспектива: монографія / Ю. П. Богуцький. - К.: Веселка: Ін-т культурології АМУ, 2008. - 199 с.
3. Валуєвський О. Культурна політика як основа стратегії модернізації українського суспільств / Валуєвський 2013 // Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. - Випуск № 2 (18). - С. 42 – 47.
4. Декларація про світову культуру Всесвітньої конференції з культурної політики, 1982, Мехіко [Електронний ресурс]: — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_730
5. Драгичевич-Шешич М. Культура: менеджмент, анимация, маркетинг.-Новосибирск.: Изд. Дом «Тигра», 2000.-С. 27.
6. Европейская культурная политика [Електронний ресурс]: — Режим доступу: http://parentalnotes.com/?page_id=2268
7. Європейська культурна конвенція. Стаття 5. [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://echr-base.ru/kultura.jsp>.
8. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М.Кастельс.- М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608с.
9. Ковалева Л.Е. Культурная политика развивающегося региона конца XX - начала XXI века: автореф. дисс... на соиск. уч. ст канд. культурологии /Л.Е. Ковалева. - Нижневартовск: ТюмГУ, 2012. - 24 с.

10. Ковальчук Т. І. Культурна політика Європейського Союзу як інтеграційний фактор та інструмент формування загальноєвропейського культурного простору / Т. І. Ковальчук // Науковий вісник Гілея: Збірник наукових праць. – Вип. 16. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 55–64
11. Культурная политика. [Електронний ресурс]: — Режим доступа <http://www.lomonosov.fund.ru/enc/ru/encyclopedia:01302:article?vnum=27500>
12. Логунова М. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні : Навч. посіб. / О. І. Валевський, В. А. Ребкало, М. М. Логунова, М. І. Пірен, А. М. Пойченко, В. В. Тертичка, В. А. Шахов; ред.: В.А.Ребкало; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. - К., 2000. -228 с.
13. Лэндри Ч. Креативный город / Ч.Лэндри.- М.: Издательский дом «Классика – ХХГ», 2006. - 399 с.
14. Макаренко А.Є. Європейська інформаційна політика. — К.: Наша культура і наука. 2000.-368с.
15. Манжола В. Квадратура інтеграційного кола (Актуальні проблеми європейської політики України) / В. Манжола // Політика і час : Суспільно-політичний журнал. - 2007. - №4. - С. 14-18.
16. Нейсбитт Дж., Эбурдин П. Что нас ждет в 90-е годы. Мегатенденции / Дж. Нейсбитт, П.Эбурдин. - М.: Республика, 1992. - 416с.
17. Новохатько Л. Українська культура в європейському контексті / Ю.П.Богущий, В.П.Андрущенко, Ж.О.Безвершук, Л.М.Новохатько // [за ред. Ю.П.Богущького]. - К.:Знання, 2007. - 679 с.
18. Орлова Э. Культурная политика в контексте модернизационных процессов //Теоретические основания культурной политики.- М.,1993.-С.48-49.
19. Панченко В. І. Національна культура в умовах глобалізації // Contemporary art – нові території.- К., 2006. - С. 277 – 291.
20. Парсонс Т. Система координат действия и общая теория систем действия: культура, личность и место социальных систем / Т.Парсонс / Американская социологическая мысль. - М., 1996. - С.462-478.
21. Пахтер М. Культура на перепутье. Культура и культурные институты в XXI веке: Пер. с англ. / М. Пахтер, Ч. Лэндри. – М.: Классика - XXI, 2003.– 96с.
22. Флиер А. О новой культурной политике России // [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2004/08/08/0000174577/002 Flier.pdf>.
23. Цимбалюк Н. М. До питання про теоретичні засади гендерних досліджень української культури / Н. Цимбалюк // VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Культурна трансформація сучасного українського суспільства»: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 4-5 червня 2009 . - К.: ДАКККиМ, 2009. – Ч. 1. – С. 78.
24. Шинкаренко Т.І., Копійка В.В. Європейський Союз: Заснування і етапи становлення / Т.І. Шинкаренко, В.В. Копійка. - К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2001. - 448 с.
25. Щедровицкий П. Гуманитарно-технологическая перспектива, или Эпоха культурной политики: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.shkp.ru/lib/publications/46>.
26. Шульга Р. Національна культура в умовах глобалізації // Contemporary art – нові території.- К. - 2006. - С. 187-214.
27. Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – початку XVIII століття / Н.Яковенко. – К.: Laurus, 2012.- 472 с.